

วิกฤตไทย – พม่า : รักษาติดกับปล้นชาติ (1)

ฉลาดชาย รมิตานนท์

ศูนย์สตรีศึกษา

คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ไทยกับพม่ามีอะไรเป็นพิเศษหรือไม่ คำตอบคือมีเป็น “ศัตรูถาวร” ดูเหมือนจะเป็นคำตอบที่เลียงไม่ได้ แต่ความสัมพันธ์เช่นนี้เกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อไร เกิดได้อย่างไร เพื่ออะไร จะเปลี่ยนแปลงได้ไหม ถ้าจะเปลี่ยนเพราะอะไรและทำอย่างไร เพื่ออะไร โดยใคร ล้วนแต่เป็นคำถามมากมายที่คนไทยจำเป็นจะต้องคำนึงถึง

ชีวิตผมดำเนินมากกว่าครึ่งศตวรรษได้สัมผัสพม่าในฐานะศัตรูตัวร้ายและจะต้องเป็นศัตรูต่อไปชั่ววินิจนรินทร์ โดยผ่านทางกระบวนการแห่งการ**สร้างศัตรูถาวร** ทั้งในห้องเรียนในวิชาประวัติศาสตร์ไทย และนอกห้องเรียนผ่านทางเพลงปลุกใจ ละคร หนังสือ ตั้งแต่เพลงและละครเรื่อง “ลูกสุพรรณ” เพลง “ต้นตระกูลไทย” ที่บางตอนบรรยายถึงวีรชนแห่งบ้านบางระจัน แต่เพลงที่ดูจะมีอิทธิพลที่สุดต่อการสร้างความรักชาติไทยบนฐานของการเกลียดพม่านั้นจะเป็นเพลงที่มีเนื้อตอนต้นว่า “อยุธยาเมืองเก่าของเราแต่ก่อน” ที่ถูกนำมาเปิดออกอากาศและร้องกันอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาสี่สิบ-ห้าสิบปี หนังสือ “บางระจัน” และ “สุริโยไท” คือประจักษ์พยานล่าสุดของการสร้างความสัมพันธ์แบบศัตรูถาวรระหว่างไทย-พม่า ที่น่าวิตกเป็นอย่างยิ่ง นี่ยังไม่ับการออกข่าวและการสร้างสถานการณ์ในแนว “เลือดต้องล้างด้วยเลือด” ในช่วงเดือน-สองเดือนที่ผ่านมา

เหตุที่น่าวิตกส่วนหนึ่งเป็นเพราะผมไม่เชื่อว่าโดยเนื้อแท้แล้ว สงครามไทย-พม่าทุกยุคสมัยเป็นสงครามระหว่างประชาชนต่อประชาชน หากเป็นสงครามความขัดแย้งระหว่าง “ผู้นำกับผู้นำ” ประชาชนระดับล่างของทั้งสองฝ่ายไม่มีอะไรได้มีแต่เสีย ข้อสรุปนี้มาจากสงครามที่เกิดขึ้นทุกหนแห่งและทุกยุคสมัย ไม่จำกัดเฉพาะสงครามไทย-พม่าเท่านั้น ไม่มีสงครามไหน ๆ ในโลกที่ถูกก่อขึ้นมาโดยประชาชน แม้กระทั่งสิ่งที่เรียกกันว่า “สงครามประชาชน” ก็เป็นสงครามที่ฝ่ายนำอ้างประชาชนเพื่อผลทางการเมือง แต่ที่ไม่อาจปฏิเสธได้คือ ประชาชนเป็นฝ่ายตายมากกว่าผู้นำในทุก ๆ สงคราม

เหตุที่ทำให้เรื่องความสัมพันธ์ไทย-พม่าน่าวิตกอีกส่วนหนึ่ง เป็นเพราะผมไม่เชื่อว่าความสัมพันธ์แบบศัตรูถาวรนี้ มีประโยชน์อะไรต่อประเทศไทยในยุคปัจจุบัน ที่ผลประโยชน์ของ

ประเทศชาติต้องวางอยู่บนผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ ไม่ใช่ผลประโยชน์ของประเทศชาติบนฐานของผลประโยชน์ของกลุ่มผู้นำกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ในทางกลับกัน การตระหนักรู้เพื่อสร้างประชาธิปไตยแบบเดียวกันนี้กำลังเริ่มก่อตัวขึ้นในประเทศพม่าด้วยเช่นกันโดยขบวนการต่อสู้ทางการเมือง เช่นจากฝ่ายองซาน ซูจี เป็นต้น

พูดอีกอย่างหนึ่งคือ เมื่อมองดูเงื่อนไขในระดับนานาชาติ เงื่อนไขระดับภูมิภาค และเงื่อนไขภายในประเทศประกอบเข้าด้วยกันทั้งของไทยและของพม่ายุคสมัยของความเป็น**ศตวรรษที่ 21** ไทย-พม่า จะต้องสร้างความสัมพันธ์ขึ้นมาใหม่บนฐานของความเป็น**“เพื่อนบ้าน”** ที่จะต้อง “มีเรื่องอะไรดี ๆ” ที่จะพูดถึงกันและกันบ้าง เพื่อ “สร้าง” ฐานที่เป็นบวกสำหรับความสัมพันธ์ในยุคใหม่ที่วางอยู่บนผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมของประชาชนอีกทีหนึ่ง

“เรา” (ผมหมายถึงประชาชนคนไทย) อาจไม่มีสิทธิหรือความชอบธรรมใด ๆ ที่จะไปเรียกร้องให้รัฐบาลพม่าปรับเปลี่ยนท่าทีใด ๆ ต่อประเทศไทย เพราะรัฐบาลพม่าไม่ใช่รัฐบาลที่เราเลือกเข้ามา แต่เรามีสิทธิเต็มที่จะเรียกร้องให้รัฐบาลไทยให้ความกระจ่างและดำเนินการเกี่ยวกับพม่าอย่างโปร่งใส และด้วยระบบคิดใหม่ ท่าทีใหม่ที่มีลักษณะสร้างสรรค์ พูดอีกอย่างหนึ่งคือตามตัวหนังสือแล้วเราไม่มีสิทธิที่จะเข้าไป “กวาดบ้าน” ในพม่า แต่เรามีสิทธิที่จะ “กวาดบ้านเรา” ให้สะอาดขึ้นมาได้ อย่างน้อยก็ในบางระดับ

สิ่งแรกที่สังคมไทยจะต้องทำคือ ต้องตั้งคำถามว่า **“จริง ๆ แล้วเรื่องราวความขัดแย้ง ไทย-พม่าเกิดจากอะไร?”** มันเป็นความแค้น ความเกลียดชังระหว่างคนสองชาติอันต่อเนื่องกันมาอย่างไม่มีขีดจำกัดสองร้อยกว่าปีจริงหรือ? หรือว่าความแค้น ความเกลียดชังดังกล่าว “ถูกสร้างขึ้น” เพื่อให้ผู้ปกครองหรือผู้นำของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทั้งสองฝ่ายใช้เป็นม่านหมอกควัน เพื่อปิดกั้นไม่ให้ประชาชนของทั้งสองฝ่ายมองเห็น “ความเป็นจริง” ที่เกิดขึ้น เพราะถ้าทุกอย่างมันโปร่งใสแล้ว ความรักชาติแบบใหม่บนหลักการและเหตุผลก็จะนำไปสู่ “อารมณ์ความรู้สึก” ที่ไม่สุดโต่งจนเกินไป กลับทั้งยังปรับเปลี่ยนได้ตามบริบทและข้อมูล

คนไทยจำนวนหนึ่งรู้ว่า มายาคติว่าด้วยพม่าเป็นศตวรรษที่ 21 นั้น ถูกปลุกและสร้างขึ้นมาจากเมื่อไม่กี่สิบปีมานี้เอง สร้างขึ้นมาเพื่อใช้เป็น “เครื่องมือ” ในการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่สองนี้เอง รัฐชาติไทยสมัยใหม่ที่ว่านี้ไม่อาจอ้างสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นแก่นแกนได้ เนื่องจากเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ที่อ้างอำนาจของประชาชน ดังนั้น ในระยะนั้น ฐานอาจคลอนแคลน จึงต้องสร้างความรักชาติขึ้นมาใหม่บนฐานของคำว่า “ชาติไทย” ด้วยเหตุนี้ ชาติไทยจึงกลายเป็นองค์ประธานใหม่ในภาษาทางการเมือง “เรา” หรือ “ชาติไทย” กลายเป็นคำที่ใช้แทนกันได้ แต่ทั้งนี้จะต้องมีอีกฝ่ายหนึ่งหรือ “คนอื่น” ไม่เช่นนั้นความเป็น “เรา” ก็เกิดขึ้นไม่ได้ หรือเกิดขึ้นได้แต่จะไม่ชัดเจนและไม่มีพลัง

พูดอีกอย่างหนึ่งคือ ย้ายคู่ของความขัดแย้งจากภายใน ระหว่างรัฐไทยแบบประเพณีเดิม กับรัฐไทยสมัยใหม่บนฐานอำนาจสามัญชน ออกไปสู่คู่ความขัดแย้งใหม่ภายนอกที่จำเป็นต้องสร้างขึ้น

คราวนี้คงไม่ใช่เรื่องยากที่จะเดาว่าใครคือ “คนอื่น” ที่ถูกสร้างขึ้น จีน เวียดนาม พม่า ลาว เขมร มลายู และชาวเขาเป็นตัวอย่างของ “คนอื่น” ที่ถูกสร้างขึ้นมาในบริบทหรือเงื่อนไขแวดล้อมต่าง ๆ ในแต่ละยุคแต่ละสมัยของการสร้างชาติแบบ “รักชาติคือรักเรา เกียดเขาคือรักชาติ”

อย่างไรก็ตามน่าสังเกตว่าในบรรดา “คนอื่น” ที่ผู้นำไทยมักใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความรักชาติมีสองประเทศเท่านั้นที่ใช้อย่างที่พูดคือจีนกับพม่า!

ทำไมจะต้องเป็นจีนกับพม่า ทำไมไม่เวียดนาม ลาว เขมร มลายู

คำตอบดูเหมือนจะอยู่ที่จิตวิทยาของการสร้างความเป็นเรา-เป็นเขาแบบศัตรูคู่อาฆาต เพราะว่าการรวมกันหรือการสร้างความรักชาติบนความเกรงกลัว ความพ่ายแพ้แก่คนอื่นเขา แม้จะดูไม่ค่อยมีศักดิ์ศรี แต่ในแง่ประสิทธิผลนั้นดีกว่าความรักชาติบนชัยชนะ, ความเจ็บปวด ความเคียดแค้น ความชิงชัง หากใช้อย่างรอบรู้ อาจมีพลังมากกว่าความรักชาติอันเกิดจากชัยชนะ และความอึกเขิม ซึ่งถ้าไม่ระวังให้ดีก็จะมีผลกระทบเกิดขึ้นด้วย ยิ่งในการเป็นผู้แพ้ได้รับคำอธิบายว่าเกิดจาก “การแตกเป็นก๊กเป็นเหล่า” “การแตกสามัคคี” ก็ยิ่งเห็นได้ชัดว่า การสร้างเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ก็เพื่อรับใช้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในยุคต่อ ๆ มา ในกรณีนี้คือการสร้างความรักชาติ เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์ไม่มีหน้าที่รับใช้อดีต

“ชนชาติไทยถูกขับไล่จากอาณาจักรน่านเจ้า” อพยพพลอยร่นลงมาจนถึงแหลมทองอันเป็นที่มั่นสุดท้าย “จะสู้ที่นี้สู้ตรงนี้” เพราะจะตกทะเลไม่มีที่หนีอีกต่อไปแล้ว วาทกรรมเชิงสร้างความรักชาติชุดนี้มีจีนเป็น “คนอื่น” ผู้รุกราน

“เสียกรุง” และ “อยุธยาไม่สิ้นคนดี” เป็นการสร้างความรักชาติบนความพ่ายแพ้ต่อพม่า เคยสังเกตดูใหม่ว่า ผู้นำไทยไม่ค่อยใช้เรื่องราวไทยตีลาว เขมร หัวเมืองมลายูที่ไทยเป็นฝ่ายชนะมาเป็นเครื่องมือในการสร้างความรักชาติไทยสักเท่าไรเมื่อเทียบกับการพ่ายแพ้ต่อพม่า

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการสร้างความรักชาติไทยจึงมักใช้จีนกับพม่าเป็นเครื่องมืออย่างได้ผลมาเรื่อย ๆ ทั้งนี้ ก็เพราะทั้งสองชาตินี้เคยตีเมือง “ชนเผ่าไทย” (ไม่ใช่ประเทศไทย) แยกด้วยกันทั้งคู่!

แล้วความรักชาติมันเสียหายตรงไหน? หลายคนอาจตั้งคำถาม

คำตอบคือไม่เสียหายอะไร กลับดีเสียอีก ผมเองก็ประกาศตัวเองได้เลยว่า “ผมรักชาติ”!

แต่ความรักชาติใน พ.ศ. นี้ จะต้องเป็นความรักชาติที่อยู่บนฐานของสติและปัญญา บนพื้นฐานของความรู้ ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง โปร่งใส และเป็นความรักชาติที่ประชาชนทุกหมู่เหล่าต้องมีส่วนร่วมในการสร้างมันขึ้นมา

ไม่เช่นนั้นแล้ว ความรักชาติก็จะเป็นมายาคติที่ทำหน้าที่เป็นหมอกควันปิดกั้น
ไม่ให้ประชาชนมองเห็นการปล้นชาติ ปล้นแผ่นดินที่เกิดขึ้นเบื้องหลังความรักชาตินั้น

.....